

МОСТ

„СЛАВЕЙЧЕ“

Вестник за деца · 1906-1910 ·

Светлана Стойчева

Вестник „Славейче“ излиза в три годишнини — през първата и втората по 40 броя, а през третата — 20 броя. Въпреки че има по-голям редакционен комитет, той се списва почти изцяло от вече утвърдените автори за деца — Стоян М. Попов и Стоян С. Русев. И двамата имат опит в периодичния печат за деца — печатат в различни списания, а Стоян Русев сам редактира списание, но още първият брой на вестника показва добре премислената специфика, каквато би трябвало да притежава за разлика от едно списание. Появилите се преди него вестници „Детоводител“ (1886) и „Здравец“ (1900, 1 бр.) не успяват да създадат някакъв облик на вестника за деца (вестникарската хартия, размерите и обемът са само формални белези). Не са най-важни и типично вестникарските жанрове — статиите и новините.

Как Стоян Русев и Стоян Попов постигат характерния лик на своя вестник? В историята на периодичния печат за деца „Славейче“ остава като вестничето на Дядо Благо и Чичо Стоян — псевдонимите на двамата. Те не за първи път се подписват с тях, но във вестника тези „посредници“ изиграват значителна роля за осъществяване на най-важната му цел — общуването с читателите. Псев-

донимът на Стоян Русев — Дядо Благо, се превръща в своеобразен псевдоним на списанието. Той води една от най-интересните рубрики — писма, в която редовно се печатат писма на деца и когато е нужно, отговор от Дядо Благо. Сигурно общуването с добрия, духовития, любимия, „живия“ Дядо Благо повече е предразполагало децата от неясната, строгата и чуждата дума „редакция“. Сигурно, тъй като едва ли децата щяха да задават своите **всякакви** въпроси, както ги задават на „своя“ учен дядо. Пишат му за своите грижи (например как да излекуват лошата кашлица на баба си), стремят се да го направят арбитър в своите наивни спорове през междучасието или даже го молят да извини отсъствието на един ученик от училище, тъй като трябвало да отиде на някакъв празник. Въпреки че самият Дядо Благо е също учител и нито извинява отсъствието, нито се отнася винаги снизходително към читателите си (някои укорява за недостатъчното усърдие при писането на писмата, а други за прекаленото нетърпение да бъдат отпечатани), спечеленото доверие е факт и има най-голямо значение за успеха на вестника.

Още в програмното стихотворение „Славейче“ от Чичо Стоян личи

стремежът поучително-информационното съдържание на вестника да не попречи на забавния и развлекателния му характер:

*Ще намери смехурии,
Басни нови, стари,
Със картинки и писъмца
От деца другари.
Та зимъс във топла стая,
Буря щом завее,
Със домашните си мили
Да се понасмее.*

Програмното желание не е достатъчно вестникът да бъде наречен „хумористичен“. Забавното и сериозното все пак напълно са отделени, но важен е стремежът за по-естествено и уютно общуване с децата от общуването в класната стая. Дядо Благо се опитва да вмъква полезната информация в някакъв елементарен сюжет, да диалогизира познавателните четива, които продължават и в новия век възрожденската традиция — четивата за чая, за кафето (интересна е тази повтораемост на едни и същи познавателни теми още от Рибния буквар и нестихващият интерес към тях — в едно свое писмо читател моли Дядо Благо да напише и за кафето). Но заедно с тях се появяват и по-нови статии (за Микеланджело например) и най-вече тези, които съдържат актуална обществена информация (за Народното събрание, за предстоящите избори, за честване на годишнини от важни исторически събития).

Още по-актуална рубрика е „Новини“, в която е направен опит да се предизвика детският интерес: в нея се включват съобщения за произшествия с деца, любопитни факти (наскоро станали известни), предстоящи събития.

Обикновено всеки брой започва с нарисован портрет (най-често репродукция) на дете или деца, придружен със стихотворение от Чичо Стоян. Това е поезия по зададен образ и ситуация и доста личи приложният ѝ характер. Например: „Тоз портрет, що се печати /Тук на тия трима,/ Той познат е на мнозина...“ Децата

винаги получават в стихчетата различни собствени имена и са показани в най-присъщото на детския им живот — играта. Така се създават едни от най-сполучливите стихотворения-залъгалки на Чичо Стоян (напр. „Сърдитко“, т. I, бр. 11). Заедно с тях във вестника той публикува и стихотворенията си „Свети цар Борис“, „Пред паметника на освободителите“, „18 май“ — стихотворение за годишнината от смъртта на Ботев, „Юда“, „Исус Христос“, историческите си поеми „Аспарух“, „Крум Страшни“, народни песни и др., но от историческа гледна точка те са преди всичко свидетелство за разширеното и сериозно творческо амплуа на автора им. Точно в **непретенциозните си, написани на шега, на игра** стихотворенията, той най-сигурно се доближава до читателя си. Те са по-интересни и от хумористичните му стихчета за пакостливи герои, илюстрирани от художника на списанието Иван Славов, които се появяват обикновено на последната страница. В опитите си да напише хумористично стихотворение той достига и до хумористичните народни песни (сполучливо вмъкване на закачлива народна песен има в поемата „Тръгнало старче със шейна“, г. I, бр. 16).

Не бива да остава впечатлението, че всички „портретни стихчета на Чичо Стоян са сполучливи да се превърнат в поезия за деца (само няколко в стоте броя на вестника са се превърнали в христоматийни). Най-важно е, че **точно в тях Чичо Стоян открива пътя от собственото име на детето към неговия собствен изказ и собствен свят** — път, по който най-сигурно ще вървят редица поети за деца. В останалите стихотворения децата, които са ти чели, са можели по-скоро да познаят имената си, да се зарадват, че и за тях има стихотворение, т. е. предназначението им се постига не по пътя на постигнато художествено обобщение, а буквално, чрез номинацията. И това не е творческа безпомощност, а именно стремеж за пряк, дори не условен кон-

такт с читателя, което има връзка с изискванията на мястото вестника. Самият живот около вестника също се включва в импровизацията: „Два дни става как се Драго /С нещо занимава, — /.../ Той бил нещо съчинявал /Заради Дядо Благо/... /Че не знае Дядо Благо/ Ще ли го печатат“ (стих. „Грижите на Драго“, г. I, бр. 9). Чичо Стоян включва твърде често псевдонимите на Стоян Русев в стихотворенията си: „На Дядо Благо“ (г. I, бр. 26), „Дядо Рою“ (г. II, бр. 10). Самият Стоян Русев се отнася игриво към своите псевдоними и сам ги включва в стихотворната си импровизация. Например в гатанката за името: „Без кое не може /Ни цар, ни велможа,/ Нито Дядо Блаже, /нито Господ даже?“ В брой 34 (г. I) се появява даже стихотворението „Дядо Благо“, написано от Дядо Благо, което не е нищо друго освен авторска реклама, подредена в стихове и рими, придружена с фотографски портрет: „От както „Славейче“ почна/ Да се пише и печатат,/ На четците ни добрички /Мойте мисли са познати,/ От писмата, със които /Ги сърдечно поздравявам,/ Па макар от тях мнозина /Още лично не познавам./ Те пък баба ни Тодора /Претоварват със въпроси: /„Кой ли ще е онзи, който/ Име Дядо Благо носи?“ /До редакцията други/ Със молба се адресират: /Да им каже где ли могат/ Мен самичък да подирят, /Да ме срещнат и ме видят/ И се с мене поприкажат, /Че били желали лично/ Нещо много да ми кажат. /Но понеже мъчно мога/ Аз при вас да ида, /.../ То това, което днеска /Аз реших се да направя,/ Мисля си, почти напълно, /Всички нас задоволява: /.../ А онез, що са далече, /Те портрета ми с туй бройче /Във ръце ще имат вече/ И ще могат по прилика/ Горещо да ме срещнат,/ Та случайно щом ме срещнат,/ Изведнъж да ме познаят.“ Всъщност, забавно поднасяне на някаква информация започва да се отъждествява с римуването. Така се стига до римуване дори на обявите във вестника:

„Чрез „Славейче“ обявявам, /Че аз правя и продавам /Детски чанти кадифени/ Тъмно цветни и зелени..“

На римотворчество се учат и читателите. Оригинална е словесната игра, в която те трябва да попълнят пропуснатите думи в няколко стиха: „Щом настъпи есента мъглива /Славейчето къмто юг...“; „Пожълтеят ли листата/ През студена есен, /По полето няма глъчка,/ Няма шум, ни...“ Рубриката се попълва и от Чичо Стоян, и от Дядо Благо. Във втората годишнина все по-често се появяват цели стихотворения с неподписани думи:

*Размъти се небето,
Веч зимата е близка
И влагата студена
Като че ни...
Ни слънчице, ни звездички
Не блескат по небето,
Сал дъжд студен се сипе
Излеко по...
Ако ли пък от север
Студен го лъх повее,
Във сняг ще го превърне
И вред ще...*

„Учебните“ стихчета са все за природата. Очевидно авторите имат съзнанието за тяхната усвоеност и износеност, макар че продължават да се появяват и в „Славейче“ същите стихотворения, но вече не за „игра“. Те са **сезонният щемпел** на вестничето (той се е превърнал в закон на периодичния печат за деца) и са трудно различни от почти повтарящите се варианти в останалия периодичен печат. Интерес представлява и учебната статийка на Дядо Благо „За стихотворенията“ (поместена в рубриката „Новини“, г. II, бр. 6): „... Стихотворенията са най-лесни за четене, но пък са най-мъчната работа за правене... Всеки трябва най-напред да се научи да пише красиви и чисти букви, след това да почне да преписва уроците си, без да гледа в книгата; да опише живота на някое животно; да опише някое дърво или растение; да опише какво е видял или какво се е случило в някоя разходка или пък в училището; какво е

слушал, че разказват хората; да опише някоя река, някоя местност; да напише приказка, която е слушал от възрастни хора...“ Основната дейност, която препоръчва Дядо Благо в своето „училище“ за малки творци, е **описанието**. Пейзажната поезия за деца до този период е също описателна и това до голяма степен обяснява директния преход от ученическите съчинения към стихотворните съчинения на по-младите автори.

Поощрението на малките творци дава резултати. Още в брой пети от първата годишнина съвсем сериозно в рубриката „Новини“ се рецензира брой първи на вестник „Канарче“, редактиран от Асен Джеров, ученик от IV отделение при столичното основно училище „Свети Климент“. „Ето една отлична играчка... На първа страница е нарисувал картинка — канарче в кафез. На втора страница е написал стихотворение за зимата, че е много лоша и че горкият врачко е измръзнал и няма какво да яде. Друго за пролетта, че е най-мила за децата. На трета страница той вика гълъбченцето да си свие „гнезденце хубавичко, здраво на тяхната липа“. На четвърта страница е турнал рисунка „как се рисува“ и новини, че са излезли новите блокчета и др. Всичко сам е написал и нарисувал. Ние много се радвахме на това вестниче и всичко в него харесавме. Само едно не харесваме: неговото канарче е затворено в кафез. Асен обича ли да стои затворен?“ Ясно е, че за образец е вестник „Славейче“. В него също има място за нагледно обучение по рисуване с почти геометрични форми, дори рекламата за блокчетата присъства. По-важно е вниманието, с което се отнася редакцията към опитите на своите читатели да творят. Ще припомним отношението на предишни списания към редакторските начинания на някои ученици като към празна и грешна (щом преписват) работа. Определянето ѝ като „отлична играчка“ е ново отношение към творчеството на децата. По-късно в „Славейче“ се споменават и други

новопоявили се детски вестничета и списания: „Орехче“, „още една играчка за похвала“, „Другарче“. За последното редакцията помества важна критична бележка: „...но не одобряваме желанието им да турят цена на списанието си и да стават малки търговци; преди да са се упражнили в писането.“

След добрите и окуражителни съвети на Дядо Благо в редакцията започват да идват купища писма с ученически стихотворения, „чути“ приказки, описания на местности и родни места, рисунки.

Най-обичаната рубрика на вестника е „Бабини приказки“, която се води предимно от Дядо Благо. В нея е въведен условен разказвач — Баба Тодора от Стара Загора, и всеки брой започва с оригинално въведение в римувана проза: „Баба Тодора от Стара Загора много приказки знае. Па сладко приказва — ей тъй, да те замае. В събота срещу неделя, след като остави чорап или къделя, седне — и децата около нея. — Приказка, бабо, приказка разкажи ни, помолват я те, и тя захване, като че от пазвата ги вади. Ето еднъж що слушахме от нея: ...“ Приказките на Стоян Русев обикновено са подписани с друг псевдоним — Нанин, научните му разказчета — с Рою, сякаш това са различни превъплъщения, различни **роли** на автора за деца. В едно от писмата си Дядо Благо обяснява, че в рубриката се събират предимно **български фолклорни приказки** и няколко пъти отпечатва преразказани приказки от ученици. Поместена е само една приказка на Братя Грим (известно е, че Дядо Благо е техен преводач), една преразказана приказка в стихове (подписана от Дядо Рою — „Баба и мечка“, г. I, бр. 38) и още една стихотворна приказка върху фолклорни мотиви, отпечатана в седем последователни броя — Правото и кривото (г. II, бр. 21—28) от Чичо Стоян.

Въпреки че повечето от опитите за импровизация във вестника са несполучливи, те го правят по-артистичен, по-различен по-неповторим.